

UNIVERSITÄTS-
BIBLIOTHEK
PADERBORN

**Commentariorvm, Ac Dispvationvm, In Tertiam Partem
Divi Thomae. Tomi Qvinque**

Mysteria Vitæ Christi, Et Utrivsqve Adventvs Eivs Accurata Disputatione Ita
complectens, vt & Scholasticæ doctrinæ studiosis, & Diuini verbi
Concionatoribus vsui esse poßit

Suárez, Francisco

Moguntiaë, M.DC.XVI.

Disp. XXXIII. De paßione Christi in genere.

[urn:nbn:de:hbz:466:1-94022](https://nbn-resolving.org/urn:nbn:de:hbz:466:1-94022)

radicatur, patitur, & hoc modo ex decisione prioris quaestionis est manifestum, omnes potentias animae Christi passas esse patiente ipsa anima, in qua omnes potentiae radicantur. Sed reuera valde improprè dicitur aliqua potentia pati, solum quia est in subiecto, quod per aliam potentiam patitur, nisi passio vnus potentiae aliquo modo redundet in alteram, impediendo illam à sua actione, vel alio simili modo. Vt in exemplo D. Tho. quando tactus, qui est in oculo, patitur, dicitur visus pati, quia illa passio aliquo modo redūdat in visum, nam dum alteratur tactus, mutatur dispositio necessaria in organo, ad exercendam conuenienti modo operationem visus. Quod si hoc rigoroso sensu hæc secunda quaestio ageretur, negandum potius esset, Christum passum esse ex parte subiecti secundum omnes animae potentias quia passio, aut dolor vnus potentiae, quantumuis maximus, non redundet necessario in omnes, etiam si omnes in eadem anima radicarentur, neque impediēbat illas, quominus operationes suas perfectè exercerent, vt hic D. Tho. docet, & latius dictum est in superioribus, loco statim citando. D. Thom. ergo quoad hanc quaestionem non est loquutus in hoc sensu rigoroso, sed in peiori, siue ille proprius sit siue improprius.

Dubium 3.

Responsio.
Anima
Christi num
in omnibus
potentijs suis
directe pas-
sa fuerit.

Tertia quaestio est, an anima Christi passa fuerit in omnibus potentijs suis perfecte, ac directe, ex proprijs actibus, & obiectis omnium potentialium. Et hæc est propria quaestio ad rem spectans, & hoc loco intenta. Cui D. Thom. respondet, animam Christi passam esse in omnibus inferioribus potentijs, non tamen in ratione superiori. Et in priori quidem parte huius responsionis nulla est difficultas, si considerentur ea, quae in precedenti articulo dicta sunt, & animaduertatur, non vocari hic passionem solum dolorem, vel tristitiam, (hæc enim formaliter non sunt, nisi in appetitu, & voluntate.) Sed vocatur passio, omnis immutatio corporis, vel animi, ex qua nata sunt oriri dolor vel tristitia. Illud etiam est aduertendum sermonem hic esse solum de potentijs animae, quae sunt ad cognoscendum, & appetendum, quia est sermo de passione animali, seu vitali, & ita in hac parte nulla est difficultas. At vero alia pars negans Christum passum esse in portione superiori, maiorem difficultatem, & controuersiam habet, sed ea est à nobis late disputata in superiori tomo, disput. 38. sect. 1. vbi dixi etiam in portione superiori passum esse Christum tristitiam, & dolorem, & exposui, D. Thomam hic esse intelligendum de ratione superiori in ordine ad suum obiectum primum, quod est Deus, ita enim ipse seipsum exposuit. Et eodem loco late disputauimus, quomodo in eadem voluntate Christi potuerint simul esse gaudium, & tristitia, quod D. Thom. articulo sequenti tractat, cui propterea nihil addendum hoc loco occurrit.

ARTICVLVS VIII.

Virum tota anima Christi in passione frueretur fruitione beata.

253.
3. dist. 15. q. 2.
art. 3. q. 2. &
veri qu. 10
art. 11. ad 3.
& q. 26. art.
9 & 10 &
quodlib. 1. q.
2. art. 2. cor.
& opusc. 3.
cap. 238. &
219. q. 15. art.
10. lib. 10. c.
3. & lib. 7. c.
vlt.
arti. 6. huius
quaestionis.

A Doctum sic proceditur. Videtur, quod anima Christi in articulo illius passionis, non tota frueretur fruitione beata. Impossibile est enim simul dolere, & gaudere, cum dolor & gaudium sint contraria. Sed anima Christi tota patiebatur dolorem in tempore passionis: vt supra habitum est. Non ergo poterat esse vt tota frueretur.
2. Præterea Philosophus dicit in 7. Et hic, quod tristitia, si sit vehemens, non solum impedit delectationem contrariam, sed quancunque & e conuerso. Dolor autem passionis Christi fuit maximus (vt ostensum est) & similiter delectatio fruitionis est maxima: vt in principio secunde
Fr. Suarez. tom. 2.

A partis habitum est. Non ergo potuit esse, quod anima Christi tota simul pateretur, & frueretur.

3. Præterea, fruitio beata est secundum cognitionem, & amorem diuinorum, vt patet per August. in 1. de doctrina Christiana. Sed non omnes vires animae attingunt ad cognoscendum & amandum Deum. Non ergo tota anima Christi fruebatur.

Sed contra est, quod Damasc. dicit in 3. lib. quod diuinitas Christi permittit carni agere, & pati quae propria. Ergo pari ratione cum proprium esset anima Christi, in quantum erat beata, quod frueretur, passio eius fruitionem non impediēbat.

Respondet dicendum, sicut, quod dictum est prius, tota anima potest intelligi, & secundum essentiam, & secundum omnes eius potentias. Si autem intelligatur secundum essentiam, sic tota anima fruebatur, in quantum est subiectum superioris partis animae, cuius est frui diuinitate, vt sicut passio ratione esset & attribuitur superiori parti animae, ita e conuerso fruitio ratione superioris partis animae attribuitur essentiae. Si vero accipiamus totam animam ratione omnium potentialium eius, sic non tota anima fruebatur, nec directe quidem quia fruitio non potest esse actus cuiuslibet partis animae, nec per redundantiam gloriae: quia dum Christus erat viator, non fiebat redundantia gloriae à superiori parte in inferiorem, nec ab anima in corpus. Sed quia nec e conuerso superior pars animae impediēbatur circa id, quod est sibi proprium, per inferiorem, consequens est, quod superior pars animae perfecte fruebatur christo patiente.

Ad primum ergo dicendum, quod gaudium fruitionis non contrariatur directe dolori passionis: quia non sunt de eodem, nihil autem prohibet contraria eidem inesse non secundum idem. Et sic gaudium fruitionis potest pertinere ad superiorem partem rationis per proprium actum, dolor autem passionis secundum suum subiectum. Ad essentiam vero anima pertinet dolor passionis ex parte corporis, cuius est forma: gaudium vero fruitionis ex parte potentiae, cui subijcitur.

Ad secundum dicendum, quod verbum illud Philosophi habet veritatem ratione redundantiae, quae naturaliter fit ab vna potentia animae in aliam. Sed hoc in Christo non fuit, vt supra dictum est.

Ad tertium dicendum, quod ratio illa procedit de totalitate in corp. ar. 6. animae, quantum ad eius potentias.

DISPUTATIO XXIII.

In duas Sectiones distributa.

De passione Christi in genere.

Vpono primo, sermonem esse de iis, quae Christus Dominus passus est hominum actionibus, & iniurijs, praesertim eo tempore, quo potestati, & manibus eorum est traditus. Nam de ceteris passionibus, laboribus ac doloribus, quae reliquo vitae tempore sustinuit, nihil fere in particulari scriptum habemus, quod expositione indigeat, in communi vero satis de hoc diximus in superioribus, & praesertim in primo tomo super qu. 14. & 15. D. Tho.

Ex quo loco secundo est in praesenti supponendū, Christum Dominum vere, & non tantum specie sustinuisse passiones omnes, quae de ipso leguntur, vt dolorem, tristitiam, timorem, & huiusmodi connaturales, & irreprehensibiles affectus. Quod late ibi ostendimus disp. 32. sect. 1. & 3. & disp. 34. sect. 3. & latius disp. 38. sect. 3. & super qu. 15. D. Tho. in commentarijs art. 5. & 17. Quibus locis & varios errores refellimus, & nonnulla Patrum dicta praesertim Hilarij, quae obscuriora videbantur, exposuimus. Rursus, Christum ab hominibus passionem multas sustinuisse, ex historiae Euangelicae veritate constat, de causis vero earum, & de fructu, qui ex illis ad nos
Ee 3 redun-

redundauit, nihil nunc dicendum est, tum quod D. Thom. tribus sequentibus quæstionibus de hac re latissimè disputat; tum quod in superiori tomo satis à nobis explicata sunt, vt ibi annotauimus. Quid vero hæc passio sit, ex ipso nomine constat, & ex ijs, quæ in citato loco de tristitia, & dolore dicta sunt, & in sequenti sectione amplius explicabitur: igitur duo tantum in genere explicanda supersunt: quæ nimirum fuerint, & quam graues hæc Christi passiones.

SECTION I.

Quæ passionum genera Christus sustinuerit.

Hæretici huius temporis non contenti ijs passionibus & doloribus, qui in Scriptura de Christo referuntur, dicunt ipsum pertulisse inferni cruciatum, & dolores. Quod non solum affirmant de anima Christi post mortem (qua de re postea agemus) sed etiam de Christo viuente in hac mortali vita, præsertim eo tempore, quo passus dicitur, scilicet ab illa hora, qua in horto orauit vsq; ad crucem. Cum autem hi hæretici cruciatum, & dolores inferni nominant, non intelligunt dolorem ex combustione ignis prouenientem, quam vocamus *pœnam sensus*, sed intelligunt *pœnam damni*, seu quandam participationem eius, quæ consistit in interna quadam, ac vehementi anxietate, atq; tristitia, quam dicunt Christum habuisse, eo quod sentiret Deum sibi iratum, seq; ita ab ipso derelictum, vt vehemētissime timeret, ne à morte absorberetur, ac perpetuo à Deo alienatus maneret. Huius blasphemix primus assertor, & inuentor fuit Caluinus, quæ Brentius, Melanchthon, & alij sequuti sunt (vt refert Robertus Bellarminus lib. 4. de Christo cap. 8.) Sed in hoc errore quam plures hæreses & blasphemix continentur. Primo, quod Christus in passione sua ita senserit Deum sibi iratum, vt de propria salute dubitauerit, quod repugnat & cum vera Christi diuinitate, & cum perpetua beatitudine animæ eius, & cum summa innocentia, ac perfecta scientia, qua & se immunem omni culpa cognoscebat, & diuinam iustitiam non ignorabat, quæ neminem sine propria culpa perpetuo damnat. Deniq; pugnat cum verbis ipsiusmet Christi: qui in horto discipulis dixit. *Spiritus quidem promptus est, caro autem infirma*, Et Petro, *An putas, quia non possum rogare Patrem meum, & exhibebit mihi modo plusquam duodecim legiones Angelorum? Nunquid hæc verba sunt hominis sentientis sibi Deum iratum? Postea vero dixit principi sacerdotum. Amodo videbitis filium hominis sedentem à dextris virtutis Dei, & venientem in nubibus caeli.* Sunt ne hæc verba hominis de sua salute dubitantis? Deinde in cruce dixit latroni, *Hodie mecum eris in paradiso*: non ergo formidabat de sua salute, qui etiam alteri, & quidem maximo peccatori, salutem pollicebatur. Quod argumentum notauit Hilarius lib. 10. de Trinit. vt hunc errorem, antequam natus esset, confutaret. Præterea Ioan. cap. 18. sic inquit. *Iesus itaq; sciens omnia, quæ ventura erant super se processit, &c. non ergo accessit Christus ad passionem ignorans quid sibi euenturum esset, atq; adeo nec de salute sua dubitans: quin potius sæpe antea ipse prædixerat. Filius hominis tradetur ad flagellandum, & crucifigendum & tertia die resurget.* Ac denique discessurus ex hac vita, dixit ad Patrem, *In manus tuas Domine, commendo spiritum meum.*

Secundus error horum hæreticorum est, quod Christo attribuit vel desperationem, vel certe motum desperationis, & verba inordinate prolata, quibus illum desperationis motum expressit. Quod est hæreticum, vt constat ex dictis in priori tomo disp. 33. sect. 1. & 34. sect. 2.

Tertio errant hi hæretici, quoniam non putant ad redemptionem nostram sufficisse dolores, passionem, & mortem, quæ Scriptura de Christo refert. Quod etiam est hæreticum, nam Scriptura sacra nõ tribuit nostram redemptionem, nisi sanguini, & mor-

ti Christi ad Rom. 5. ad Colof. 1. ad Eph. 1. & sæpe alias. *Rom. 5. Colof. 1. Eph. 1.* Quarto denique errant, qui sine vlllo fundamento confingunt huiusmodi genus doloris & anxietatis in Christo. Quia neque in Scriptura fundamentum habet, neque perfectioni, & excellentiæ Christi consonat, quia huiusmodi pœnæ genus coniunctum est vel cum culpa, vel cum magna ignorantia: nec denique ad nostram vtilitatem confert. Quia neque ad exemplum, cum non deceat, neque expedit nos huiusmodi actiones imitari, neque etiam ad nostram redemptionem, quia aliæ passiones, quæ in Euangelio narrantur, satis, superque fuerunt ad satisfaciendum pro nobis. Non immorabor autem in referendis ac dissoluendis argumentis, quibus hi hæretici nituntur: tum quod in eis nihil difficultatis sit, vt videre est in Bellarmino supra: tum etiam, quia (si aliquid in ea re potest esse vtilitatis) traditum est à nobis priori tomo locis nuper citatis.

Dicendum est ergo primo, Christum Dominum suscepisse tantum eas passiones humanas, quas naturali modo ab hominibus tolerare poterat. Non assero, passum esse omnes passiones huiusmodi, quæ possibiles sunt. Neque enim fuit igne cõbustus, neq; ense occisus, neque membra eius fracta sunt, ossaue confracta, quæ omnia, & infinita familia vnus homo ab alijs pati potest, sed assero, quidquid Christus passus est, contineri sub hoc passionis modo. Quod ita declaro, quia non est fingendum Deum per se ipsum exagitasse Christum, aut speciali modo, vel miraculoso fuisse operatum, vt Christus inuitas aliquas passiones sustineret, id enim alienum est à Dei benignitate, neque fundamentum vllum habet in Scripturis, aut traditione aliqua. Quod enim Isai. 53. dicitur, *Christus percussus à Deo, & humiliatus*, de morte, ac flagellis eius à Hieronymo & omnibus expositotibus, & permisiue intelligitur, sicut ad Rom. 8. dicitur. *Proprio filio suo non pepercit: sed pro nobis omnibus tradidit illum.* Rursus non est etiam fingendum Deum permisisse dæmoni, vt per se ipsum illum torqueret suo arbitrio, & voluntate. Quia quaquam hoc per se indecens non esset, neque alienum à charitate Christi, si nobis esset necessarium (nam qui permisit se retari, & in montem ferri à dæmone, permittere etiam posset, se torquere: & dolorem ab eodem pati, & qui passus est à membris dæmone, potuisset etiam permittere se ab eodem dæmone immediate torqueri, vt alias argumentatur Gregor. ho. 16. in Euangelia) nihilominus tamen asserendum non est, ita factum fuisse, quia neq; nobis est necessariu, nec id legimus, aut nobis est traditum: sed solū permillum esse dæmoni, vt per malos homines Christum affligeret, ac contristaret, quantum posset, ac vellet, iuxta illud Luc. 22. *Hæc est hora vestra, & potestas tenebrarum*, id est malignorum spirituum, qui cum hactenus semper perversos me perdere conati sint, nunc tandem permittuntur, quod diu concupierunt, perficere per vos, qui eorum estis ministri, vt bene exposuit Iansen. cap. 137. Concord. & ante eum Euthym. suo cap. 78. in Lucam, & Lyran. Luc. 22.

Ex his ergo concluditur, Christum tantum ea passionum genera sustinuisse, quæ vi, & malitia humana effici potuerunt. Quia seclusa speciali virtute Dei, & immediata actione dæmonis, non superest alius passionis modus, quia (vt supponimus) sermo est de passionibus ab extrinseco illatis, non à naturalibus causis, nec casu, sed virtute, & industria alicuius liberi agentis.

Secundo dicendum est in hoc genere sustinuisse Christum omnes quodammodo passiones, quas aliquis homo industria hominum pati potest. Hanc conclusionem rectè explicuit D. Tho. arti. 5. & rectè docet intelligendam esse non de singulis speciebus passionum, quia hoc non fuerat possibile. tum quia quædam ex ijs passionibus alijs repugnant: tum etiam quia possunt infinitis modis excogitari. Intelligitur

Bellarmin.

Matth. 26.

Luca 23.

Hilar. Ioan 18.

Matth. 10.

Luc. 23.

Quas Christus passiones suscepit.

Isai. 53.

Hieronymus Roman. 8.

Demon per se non cruciavit Christum.

Grego.

Luc. 22.

Iansen. Euthym. Lyra.

gitur ergo de generibus passionum, quia scilicet Christus in omni bono humano passus est, in omni exteriori parte corporis, in omnibus sensibus, ab omnibus personis, à coniunctis, ab alienis, Iudæis, à gentibus, & sic de reliquis. Solum est aduertendum nomine passionum, hic non comprehendit solum passionem physicam, quæ corpus realiter attingit, & alterat, & dolorem efficit, sed in vniuersum omnem actum, quo priuatur homo aliquo bono suo, vel aliquod malum patitur, siue sit per realem passionem, siue per extrinsecam tantum denominationem, vt accidit in infamia, vel per immutationem intentionalem sensuum, vt in contumeliis, vel per solam priuationem, vt in amicorum desertione, & similibus. Et hoc modo est facilis, & perspicua conclusio quæ satis ex Euangelistis constat.

Est vero prudenti lectori considerandum in his Christi passionibus nihil esse leuiter fingendum, quod vel ab Euangelistis narratum nõ sit, vel ex ijs, quæ ipsi narrant, adiuncta Patrum expositione probabiliter colligi nõ possit. Possunt quidem fideles pie meditari acerbitatem earum passionum, quæ narrantur, earumque circumstantias ex ijs, quæ humano modo contingunt, & ex affectu, & dispositione talium personarum coniectare: non tamen licet noua passionum signenta constringere, quia hoc neque temeritate carere potest, neque euidenti periculo falsitatis. Cur autem voluerit Christus tot passionum genera perferre, optima est ratio, quam hoc loco Caiet. adhibet, scilicet vt omnes illas deificaret, & hominibus expetendas redderet, & vt doceret hominem omnia humana commoda contemnere, & nihil eorum malorum timere, quæ ab hominibus inferri possunt, sicut ipse dixerat. Nolite timere eos (timore scilicet mundano) qui occidunt corpus, animam autem non possunt occidere. Mat. 10. Quod vno verbo dixit Damasc. l. 3. de fide cap. 20. Omnia hæc assumpsit, vt sanctitatem omnibus afferret, & hic accommodari possunt rationes omnes, quæ de supplicio crucis in ar. 4. D. Tho. explicata sunt.

SECTIO II.

Quam graues, & acerbis fuerint dolores passionum Christi.

Quoniam humana passio eo maxime videtur habere rationem pœnæ, quo dolorem vel tristitiam infert, ideo ad intelligendam pœnã, quam Christus pro nobis sustinuit, acerbitatẽ dolorum eius oportet explicare. Possimus autem id præstare, vel absolute, vel comparatione facta cum alijs doloribus. Et quidem priori modo, cum nobis non constet, quis fuerit gradus illius doloris, solum dicere possumus dolores passionum Christi fuisse maximos, ac vehementes, vt constat ex ipsa narratione Euangelicæ historiarum, quam in sequentibus disputationibus ex parte explicabimus, & sanctorum testimonia proferemus. Nunc sufficiant testimonia Davidis, & Isaia, qui elegantissime acerbitatem passionum Christi describunt ille Psal. 21. Circumdederunt me viruli multi, & auri pingues obsederunt me, aperuerunt super me os suum, sicut leo rapiens, & rugiens. Sicut aqua effusus sum, & dispersa sunt omnia ossa mea. Factum est cor meum tanquam cera liquefascens in medio ventris mei, & Psal. 68. Sustinui, qui simul contristaretur, & non fuit, & qui consolaretur, & non inueni, Isaia cap. 53. Non est species ei, neque decore, & vidimus eum, & non eras aspectus, & desiderauimus eum despectum, & nouissimum virorum, virum dolorum, & scientem infirmitatem.

Vt ergo hæc grauitas dolorum Christi aliquo modo à nobis explicetur, oportet comparatione uti. Potest autem hæc comparatio fieri, vel in specie doloris, quæ ex obiecto, & causis eius sumenda est: vel in intensiõne, quæ comparatio locum habet etiam inter dolores specie distinctos: sicut calor, & frigus possunt in intensiõne conferri, quantum specie differant: vel potest etiam fieri comparatio in duratione doloris: vel

denique in extensiõne, quæ solum habere potest locum in dolore sensibili, quatenus eius causa per plures, vel pauciores partes corporis extendi potest. Rursus comparari potest dolor Christi, vel cum dolore, quæ patitur anima, aut Angelus: ab igne inferni, vel purgatorij, vel cum dolore, quem patientur damnati cum corporibus suis post resurrectionem: vel denique cum omnibus doloribus, quos homines in hac vita passi sunt, aut etiam pati possunt. Denique animaduertendum est, nomine doloris non solum intelligi sensibilem dolorem, qui ex reali læsione corporis nascitur, sed etiam interiorem tristitiam, quæ nascitur ex apprehensione cuiuscunque mali presentis, & odio illius, quæ tristitia seu dolor interdum esse potest de malo culpæ propriæ, vel alienæ, aut de malo pœnæ. Vt igitur de his omnibus non nihil dicamus, ab ijs quæ clariora sunt initium sumamus.

Primo itaque certum est, dolorem de peccatis omnibus fuisse in Christo vehementiorem, & intensiorem, quam fuerit, vel secundum ordinariam potentiam esse possit in alio homine. Hoc affirmat D. Tho. ar. 6. ad 4. Vbi solum facit comparationem cum dolore cuiuscunque hominis contriti. Et hoc sensu est euidenter ob rationes, quas breuissimè D. Tho. attingit. Quia ex parte materialis obiecti Christi doluit de omnibus peccatis hominum simul sumptis, ac perfectissime consideratis: ex parte obiecti formalis nullius ita cognouit, ac perpendit offensionem Dei, ingratitude, & malitiam omnem, quæ est in peccato: ex parte cognitionis, nullus tam clare, ac tantam animi attentione omnia, quæ ad detestandum peccatum mouere possunt, considerauit: ex parte principij nullus tanta charitate Deum dilexit, aut Deum colere ac diuinum ius illæsum seruare studuit. Denique nullus tantam gratiam habuit, tantumque auxilium ad detestandum peccata, ergo sine vilo dubio vehementius de illis doluit, quam quiuis alius. Quæ ratio procedit de dolore peccati, vt est ad satisfaciendum Deo, vel ex charitate Dei: eadem tamen fieri potest de dolore peccatorum, vt sunt mala ipsorum hominum, eisque æternam damnationem pariunt. Nam etiam Christus intensius diligebat homines, & distinctius, ac clarius hæc eorum mala, & damna perpecebat, quam vlla creatura. Quin potius addo huiusmodi dolorem de peccatis hominum, fuisse in Christo vehementiorem & intensiorem, quàm sint omnes alij dolores de quibuscunque rebus, vel obiectis, qui in hominibus, vel Angelis sunt, vel secundum ordinariam potentiam esse possunt. Quod ita declaro, quia omnes alij dolores, aut sunt prauis aut honestis, naturales aut supernaturales. De supernaturalibus iam dictum est, & eadem est ratio de quolibet dolore honesto, quia cum hic dolor de peccatis omnibus oriretur in Christo ex perfectissima charitate, & gratia, excessit in intensiõne omnem actum virtutis cuiuscunque creaturæ, quia nulla creatura tam intense operata est in aliquo genere virtutis, sicut Christus Dominus, quia gratia in Christo excedit in intensiõne omnem virtutem creaturæ: Christus autem dolebat de peccatis hominum secundum totam intensiõnem gratiæ suæ, & charitatis. Et eadem ratio concludit, si comparatio fiat cum quouis dolore prauo, & turpi. Quia omnis dolor huiusmodi, elicitur per solas vires naturæ humanæ, vel Angelicæ: nulla autem est naturalis potentia, quæ in suo gradu possit tam intensum actum efficere, sicut potest gratia Christi in suo ordine: excessit ergo hic dolor Christi in intensiõne, omnes dolores hominum, vel demonum, cuiuscunque rationis sint.

Secundo, si loquamur de interiori tristitia, quæ provenire potest ex malo pœnæ proprio, certum est naturalem tristitiam, quam Christus habuit de malis, quæ passus est, non fuisse tam vehementem ex parte obiecti, seu secundum speciem suam, sicut est tristitia, quæ damnati habent de suo statu, ac perditione. Hoc etiam docet D. Tho. articulo 6. ad 3. Et ratio est

D. Thom.

Dolor Christi de peccatis omnibus quantum.

Tristitia, quam Christus habuit de malis, quæ patiebatur, sine cuius tristitia damnatorum comparanda. D. Thom.

Caietan.

Matth. 10. Damasc.

Acerbitas dolorum Christi quantum.

Psal. 21.

Psal. 68.

Psal. 53.

manifesta, quia illa tristitia oritur ex malo poenae altioris ordinis, & rationis, nimirum ex poena damni, & amissione aeternae beatitudinis (de hac enim potissimum agimus, & habet coniunctam desperationem salutis, sicut gaudium beatorum cum certa, & inamissibili possessione coniunctum est: tristitia vero Christi de proprio malo poenae solum fuit de malo temporali & humano, ergo sunt hae tristitiae diuersarum rationum, & illa est specie sua multo acerbior, sicut malum ipsum quo nititur, est longe maius, nam actus proportionatus est obiecto suo, & effectus causa. An vero idem dicendum sit, si haec tristitia in gradu intensiois comparetur, non ita constat. Quia sicut in naturalibus qualitatibus, potest qualitas in sua specie minus perfecta, minusque actiua, in intensioe habere tot gradus, quot habet qualitas perfectior, ut patet in frigore, & calore, ita in actibus voluntatis, & appetitus potest idem reperiri, ut in amore patet, vel gaudio. Nam licet amor Dei, & gaudium de bonis eius, sit excellentius secundum speciem, quam amor vel gaudium boni creati: potest nihilominus interdum hoc esse intensius illo: sic igitur, quamuis haec tristitia Christi secundum speciem sit inferioris rationis, quam tristitia damnatorum, fieri potuit, ut intensius esset maior. Quae ratio sane concludit hoc non repugnare, sed ita accidere potuisse. An vero ita de facto fuerit, non potest constare, & verisimilius est non fuisse tam intensam, quia haec tristitia solum eliciebatur ab appetitu, vel voluntate Christi iuxta naturales vires, & efficaciam earum, erat enim tristitia mere naturalis, ergo ad summum habuit maximam intensioem, quam anima Christi per naturales facultates, & vires earum potest efficere circa tale obiectum: sed verisimile est damnatos, v. g. Daemones, etiam tritari de suo clamore aeternae damnationis totis viribus, ac toto conatu, quem naturaliter possunt adhibere, ergo elicient tristitiam intensiorem, nam eorum voluntas natura sua efficacior est, & obiectum ipsum vehementius excitat ad talem conatum. Quod si sit sermo de voluntatibus hominum damnatorum, quamuis ille in naturali efficacia non superent naturales vires voluntatis Christi: tamen ut minimum elicient actum tristitiae intensum, quantum per vires naturae possunt, quia hoc naturale est, supposita apprehensione tanti mali; & ultra hoc vnusquisque cogitur diuina virtute, ut eo vehementiorem tristitiam sentiat, quo maiori poena dignus est. Itaque haec Christi tristitia, cum tristitia damnatorum, nec in specie, nec in gradu comparabilis est.

Obiectio.
Isai. 53.

Responsio.

Dicit haeretici, Ergo non sumpsit Christus poenam pro qua satisfacturus erat, nec aequalem illi; consequens est falsum: tum quia est contra illud Isai. 53. *Disciplina pacis nostrae super eum*. Tum etiam, quia inde fit Christum non soluisse condignam poenam. Sed haec nullius momenti sunt: concedo enim Christum non assumpsisse formaliter, & in se poenam illam, pro qua satisfecit, alioquin assumpsit esset poenam damni & poenam ignis aeternae: assumpsit ergo poenas huius vitae, per quas pro peccatis alterius vitae satisfaceret. Huius autem satisfactionis dignitas non ex identitate poenae, sed ex proportione, neque ex sola qualitate, & quantitate poenae, sed maxime ex dignitate personae, & perfectione charitatis pensanda est, ut latius diximus in superioribus.

D. Thom.
Tristitia
Christi
quanta:

Tertio, si conferamus hanc Christi tristitiam cum omni alia humana tristitia, quae de humanis, ac temporalibus malis concepta est, verissimum est (quod D. Th. ait) Christi tristitiam fuisse summam in intensioe, & acerbitate. Quod recte probat D. Tho. discurrendo per omnes causas quae huiusmodi tristitiam generare, vel augere possunt. Nam obiectum huius tristitiae secundum se maximum erat primum mors, quod in omnia humana mala censetur maximum, & in Christo augebatur ex dignitate vitae eius, quae diu-

na erat propter vnionem. Secundo, modus mortis ignominiosissimus, & acerbissimus, & cum aliis grauissimis doloribus coniunctus, ex flagellis, spinis, & alijs similibus passionibus ortis. Tertio, accedat perfecta, & intensissima apprehensio horum omnium, quae maxime solet tristitiam excitare. Quarto, voluntas & appetitus Christi permissus est naturae suae, ut circa tale obiectum sic propositum, quantum naturae propensione, & efficacia posset, cōtristaretur, & diuinitus factum est, ut vnus actus alium non impediret, nec gaudium vnus partis in aliam redundaret, nec denique aliquid aliud solatium adhiberetur, quod tristitiam illam posset minuire, vel leuare. Nam humanum nullum habuit, quia ab amicis derelictus est, & ab vno venditus, ab alio negatus. Vnde de Christo dictum est. Isai. 63. *Torcular calcavi solus*, & Psal. 68.

Consolantem me quaesui, & non inueni. Diuina vero consolatio omnino priuatus est modo iam explicato. Porro quantum necessarium non sit, Christum toto tempore vitae hoc genus tristitiae assumpsisse, tamen quod aliquo tempore saltem in passione illam assumpsit, omnes Theologi dicunt in 3. d. 15. cum D. Th. hic, eiusque tristitiae sufficientia signa sunt sudor sanguineus, & illa verba Christi, *Tristis est anima mea usque ad mortem*, quae ita multi interpretantur. *Tanta afflictor tristitia, quae possit mortem asserere, nisi ego mea virtute illam impedirem.* Augu. vero Psal. 86. ita exponit, *Tanta est tristitia anima mea, ut parum absum a morte.* Illa autem tristitia, quae tunc maxima videbatur, in progressu passionis aucta est, quando ipse dolor sensibilis, & mali perceptio interiori representationi adiungebatur: actandem in cruce videtur ad supremum gradum peruenisse, ut declarant illa Christi verba *Deus Deus meus, ut quid dereliquisti me?* de quibus postea redibit sermo. Ergo omnibus perspectis talem interdum habuit Christus tristitiam humanam ac naturalem, qualem nullus hominum habuit nec habebit. Fuit autem conueniens Christum tantam tristitiam assumere, propter congruentiam saepe allatas, scilicet propter maiorem excellentiam suae satisfactionis, etiam ex parte poenae assumptae, & propter exemplum nostrum, ac praeterea, ut euidentius veritatem naturae assumptae demonstraret.

Sed obijci potest, quia in Christo multa erant, quae possent tristitiam eius lenire. Primum ipsa virtutis operatio, atque animi fortitudo, & constantia, quae per se plurimum valet ad consolandum hominem, etiam si inter maximos labores, & res tristes versetur. Secundo charitas Dei, & proximi, quae magnum gaudium secum affert. Tertio, spes futurae, videbat enim per eas passiones, hominum aeternam salutem esse comparandam. Quarto, etiam humana consolatio non omnino caruit. Nam licet exterius nullus amicorum permitteretur ad illum accedere, & eum alloqui: tamen multi, praesertim B. Virgo, & Apostoli fidem ad illum seruauerunt, & de eius passionibus anxij erant, ac solliciti, quod ipsum non latebat, ex quo nonnullum solatium humanum capere poterat. Imo nec Angelica consolatio caruit, ut in horto declaratum est. Vnde nonnulla sumi potest conie-

ectura, non omnino caruisse diuina, sicut multi sancti martyres inter ingentia tormenta exultabant consolatione diuina: ergo non videtur tristitia Christi fuisse tam acerba, tamque omni consolatione destituta. Respondetur, quantum fieri potuerit, ut Christus interdum aliqua considerauerit, quae tristitiam possent remittere, & consolationem asserere, non tamen oportuit, ut haec semper haberet animo presentia, ut ab eis aliquam consolationem caperet. Sed interdum ut summam tristitiam locum daret, ab ijs omnibus, quae consolationem asserere poterat, animum auertebat: (loquor extra visionem beatam, quae ita superiorem partem perficiebat, ut in inferiorem nullo modo redundaret.) Interdum vero, ne tristitia conficeretur, ac naturales vires ad patiendum amitteret, poterat tristi-

Obiectio.

Respon.
Christi in
passione sua
omni solatio
destituitur.

tristitiā remittere & ea cōsiderare, quæ & cōsolari & confortare hominē possent. Et hoc solum probāt omnia adducta: nihil tamen faciunt contra sententiam a nobis positā, quia nō afferimus semper Christum habuisse illā summam tristitiā, sed aliquādo. Addo tamen aliud esse mente contemplari ea, quæ possunt hominē excitare, & cōfortare ad agendum fortiter, cōstanterq; sustinēdas passiones, & iniurias: aliud vero hæc cōsiderare, vt tristitiā remittāt. Possunt enim hæc duo cōiungi, magna, scilicet animi cōstantia, & fortitudo cū eximia tristitiā, & ita in Christo Domino fieri potuit, vt ea cōsideratio, quæ animū confortabat, tristitiā non leniret. Vnde in horto dicitur apparuisse Angelus *confortans eum*: non vero gaudiū aliq; vel delectationē afferens. Itaq; hoc sensu non est dubiū quin interdū in portione inferiori caruit omni diuina cōsolatione, q̄ tristitiā mitigare possit, quin in hoc voluit suos martyres superare, & maiorē animi fortitudinē, ac potentiā ostendere, & sua tristitiā eorum cōsolationem promereri.

Luc 22.

Dolor Christi
sēnsibilis
quantus.

Quarto superest conferamus sensibilem Christi dolorē cum reliquis, est enim in eo alia difficultatis ratio, quam in tristitiā: Et vt omittamus, quæ clara sunt, cōstat in duratione non fuisse Christi dolorem maiorē reliquis, cum breui tempore durauerit. Deinde etiam est manifestam in extensione, quæ est ex parte subiecti, non excessisse, neq; superasse dolores omnium martyrum. Quia aliqui martyres ita fuere minutatim in frustra dilecti, vt in omnibus partibus corporis externis & internis dolorem vehementem fenserint. Alij sunt ferreis vnguib; laniati: alij lentis vel facibus, vel igne combusti per totum: at vero de Christo Domino non constat, quod in omnibus partib; corporis etiam externis læsionem acceperit, quæ proprium dolorem causare poterit, vt v.g. in brachio, in cruce, & in alijs fortasse partib;. De interioribus autem multo certius est nō accepisse Christum propriam læsionem doloris effectricē. Quia nec flagella, nec clauis, aut alia instrumēta doloris omnes partes penetrarunt. Verum est tamē quasi per quandam redundantiā, dolorem illum fuisse per totum corpus, & omnes partes præsertim solidas, & sentientes diffusum. Tū quia læsis quibusdā partibus, nerui contrahebātur, & aliarum partium virtus debilitabatur. Tum etiā, quia ex nimio labore, & fatigatione absq; vlla reque, quam haberet præsertim in cruce, necessarium fuit, vt omnes partes dolore afficerentur: & hoc sensu in extensione ex parte subiecti nullus dolor humanus videtur potuisse dolorē Christi superare, quamuis alijs fortasse fuerint in hoc æquales. Quia cum corpus humanum sit finitum, facile potest dolor totum illud occupare. Quod si ita contingat, nō poterit esse in hoc excessus, sed æqualitas; in hoc autem dicimus excessisse interdum aliquos martyres, quod ferro, aut igne directe in pluribus partib; corporis externis, & internis tormenta passi sunt. Et hinc vterius sequitur accidere potuisse, vt multi martyres in vna, vel altera parte corporis maiorem, ac intētiorem dolorē perpessi sint, quā Christus in alia, vt v.g. in oculis, lingua, & similib; partibus, in quib; alijs vehementer cruciati sunt: Christus autē aut minime, aut certe leuius. Comparatio ergo fieri debet inter summum dolorem sensibilem, quē Christus habuit in ea parte corporis, in qua maximū dolorem sensit, & alium quemcunq; dolorem maximum. Ex quo intelligitur ad explicandā hanc acerbiteriam doloris Christi non referre multitudinem dolorum seu læsionum, nempe quod in manibus, & pedib; clauis fuerit confixus, in capite spinis coronatus; & toto corpore flagellatus, nam hæc augent dolorem extensiuē, non intensiuē. In quo est notanda differentia inter dolorem & tristitiā. Nam tristitiā oritur ex apprehensione interiori: potest autem intellectus, vel imaginatio simul, ac per modum vnus apprehendere multa, quæ tristi-

Dolores
Martyrum
in comparatione
dolorum Christi
quales &
quantii.

atiam vehementiorem, ac intensiorem efficiant: at vero dolor sensibilis causatur ex reali læsione, & id eo quod hæc in diuersis partibus multiplicetur, non auget dolorem intensiuē, sed extensiuē, nisi fortasse læsio vnus redūdet in alteram, vt supra dicebamus.

Sic igitur intellecta, & explicata hac comparatione sententia D. Tho. est, dolorem Christi fuisse maximum intensiuē, non quidem omnium dolorum, qui esse possunt de potētia absoluta, (nam in eodem Christo potuisset esse maior dolor, si vehentior causa, aut læsio adhiberetur) sed eorum, quos homines passi sunt. Cuius assertionis duplex ratio ex D. Tho. colligitur. Prima est, quia magnitudo doloris oritur, & ex magnitudine læsionis, quæ est causa doloris, & ex dispositione patientis, quæ esse potest magis perceptiua doloris, tum ex optima complexionē corporis, in qua sensus tactus maxime viger: tum ex efficacia animæ, & interiori apprehensione, ex qua vis doloris maxime pendet. At vero in Christo Domino, & læsio corporis fuit magna, præsertim quando clauis affixus, ijsq; toto corporis pondere duntaxat innixus, capite spinis coronatus, totoq; corpore cruciatus, in cruce pependit. Complexio etiam corporis eius fuit perfectissima, & vis animæ ad apprehendendum, & attendendum efficacissima, ergo & dolor eius fuit maximus. Secunda ratio, quæ ex D. Thom. colligitur, est, quia Christus voluntariē assumpsit hanc doloris magnitudinem, vt pro nobis exactius satisfaceret. Hæc vero secunda ratio ita intelligenda est, vt non putetur Christus suo arbitrio intendisse illum dolorem vltra eum gradum, quem tales causæ in tali corpore sic disposito naturaliter efficere poterant. Quia (vt concedamus hoc miraculum fuisse possibile) non est necessarium, neq; vlla autoritate, vel ratione fundatum, sed ex hac ratione solum concludendum est, Christum Dominum nullo modo impediuisset causas huius doloris, neque auertisset interiorem mentis seu imaginationis apprehensionem: sed potius efficacissime ea omnia considerasse, quæ augere dolorem possent. Itaque tota vis rationis in priori consistit, & posterior solum est addita, vel ad explicandam congruentiam, ob quam Christus tam acerbum dolorem assumpsit, vel ad excludendam tacitam obiectionem, causas scilicet doloris fuisse grauissimas: Christum autem voluntate sua potuisse illas impedire: nec enim ita fecit, sed vnique causæ, & facultati permisit operari, quæ illius sunt propria, vt Damasc. dixit lib. 3. cap. 15. & 20.

Dolor Christi
sēnsibilis
omnium
maximus.

Damasc.
Obiectio.

Sed adhuc superest difficultas circa assertionem D. Tho. & priorem eius rationem. Quanquam enim recte concludat in eodem genere doloris, vel suppositis causis æqualibus, seu eiusdē rationis, non tamen in vniversum probat de omnibus doloribus sensibilibus. Nam in ijs potest esse non solum diuersitas maioris, & minoris intensiōnis intra eandem speciem: sed interuenire etiam potest differentia specifica pro diuersitate læsionum, seu causarum. Non enim videtur esse eiusdem rationis dolor, qui prouenit ex combustione ignis, & qui ex diuisione continui, aut qui ex nimio calore, vel ex nimio frigore nascitur. Habent enim obiecta valde diuersa, vnde etiam in ipso effectu sensibili modo valde diuerso percipiuntur, vt in fame, & siti perspicere licet: sunt enim hæc passiones quedā doloris. Et è contrario ex delectationibus sensibilib; confirmari potest, neq; enim omnes sunt eiusdem rationis, igitur nec dolores. Hoc ergo supposito, fieri potest, vt alius dolor sensibilis specie sua sit grauior, quā is, qui oritur ex confixione manū, aut pedū, aut ex alijs læsionibus, q̄ in Christi corpore factæ sunt. Vnde enim cōstat eā læsionē natā esse efficere summū dolorē, quoad essentiā, & speciē doloris sensibilis? Quod si ex alia causa v.g. igne aut simili potest oriri grauior dolor in specie, ergo, cū aliæ causæ doloris alterius rationis applicatæ fuerint alijs hominib;, fieri potest, vt ex eo capite eorum dolor

dolor fuerit maior, saltem quoad grauitatem essentialem, quamquam ex dispositione patientis fuerit minor aptitudo ad dolendum. Quin potius hæc ratio procedere potest, etiam si supponantur dolores esse eiusdem rationis, & differre solum in intensiōne. Nam potest esse tantus in læsione, causaue doloris, vt excessum ex dispositione sentientis exuperet. videntur autem læsiones, seu vulnera aliquorum Martyrum plurimum excessisse læsionem factam in corpore Christi. ergo.

Respons.

Hæc obiectio apud me conuincit, non posse in hac re esse certitudinem, sed rem esse dubiam, & ancipitem, & potuisse quidem vno, vel altero modo accidere. Neque ad perfectionem nostræ redemptionis, & passionis Christi multum refert exacta hæc in intensiōne, & doloris acerbitate comparatio: satis enim est, quod assumpsit grauissimos dolores, quantum expediebat, decebatque maxime: nihilominus tamen recedendum non est à sententia D. Th. quam etiam Theologi in 3. dist. 15. magis probant, & communi sensu piorum fidelium videtur recepta, & ad illam accommodari solent verba illa Thren. 1. *Attendite si est dolor, sicut dolor meus.* Magis enim exaggerat charitatem Christi erga nos: atq; illius prouidentia potuerunt facile omnes causæ ita disponi, præparari, aut permitti, vt maximū ipsi dolorem incurrerent. Deinde ex parte subiecti constat fuisse in Christo sufficientem causam maioris doloris: ex parte vero læsionis valde grauem, & efficacem: ita, vt de nulla alia cōster esse maiorē intensiue in determinata parte subiecti, ergo omnibus consideratis sciendum est, dolorem Christi fuisse maximum inter omnes dolores, quos mortales homines in hac vita passi sunt, vel aliquando patientur.

Ex quibus colligo primum, non solum in determinata corporis parte v. g. manibus, pedibus, & capite sensisse Christum dolorem maximum, sed etiā in toto corpore: ita quod considerando dolorem illum, quem Christus in cruce patiebatur, tanquam vnā passionem per totum corpus diffusam, nullus hominum vnquam habuerit totum corpus suū simul tanto dolore affectum. Quia licet ille dolor Christi nō fuerit æqualis in omnibus partibus eius, & in aliqua habere potuerit remissioem dolorem, quam aliquis Martyr in alia: tamē considerando totam integram corporis affectiōem, in nullo fuit vnquam similis dispositio, & acerbitas doloris, vt ratio facta proportionaliter applicata sufficiēter ostendit.

Secundo colligitur quid dicendum sit, si hic dolor comparetur cum dolore gehennæ, qui dicitur pena sensus. Ille enim sine vlla dubitatione est longe alterius rationis, & prout fit in solis spiritibus habet etiam perceptionem, seu sensum alterius ordinis, & ideo non est dubium quin ratione sua sit acerbior. Quod autem sit etiam intensior in gradibus, non ita constat: est tamen verifimilius propter rationem supra factam de tristitia, quæ hic facile applicari potest. Nam & causa doloris, quæ est ignis, vt instrumentum diuinæ iustitiæ, & dispositio patientis, cum sit pure spiritualis, ac propterea magis efficax, etiam ad maiorem intensiōnem conferre potest: An vero idem dicendum sit de animabus purgatorij, res magis dubia est, quia illæ mitius puniuntur. Vnde aliqui credunt non solum in Christo: sed etiam in alijs hominibus reperiri posse interdum maiorem dolorem, quam in animabus purgatorij. Sed quoad genus pænæ & doloris mihi non est dubium, quin dolor purgatorij sit maior, quia est eiusdem ordinis cum pena sensus inferni. Quod vero attinet ad intensiōnem, probabile est, posse aliquam pœnam purgatorij esse minus intensam, quia potest esse propter causam leuem. De qua re latius in materia de purgatorio. Deniq; quid dicendum est, si comparatio fiat cum dolore sensibilis, quem patiuntur corpora damnatorum post resurrectionem? Res etiam est incerta, quia ille

Dolor Christi
est pœna, &
dolor damnatorum
minor.

dolor damnatorum videtur esse futurus sensibilis, eiusdem rationis cum dolore qui percipitur ex combustione ignis. Nihilominus probabilius est etiam illum dolorem futurum esse maiorem, & ignem non solum naturali virtute: sed etiam vt instrumentum Dei ad illum esse cooperaturum: sed de hoc alias.

DISPUTATIO XXIV.

In tres Sectiones distributa.

De iis quæ Christus Dominus vsque ad comprehensionem passus est.

Explicata generatim acerbitate passionis Christi, vt ea quæ nonnullam difficultatem habent in ijs, quæ de rebus in ea gestis narrantur, & theologiam expositionem requirunt, in particulari pertractemus, totam illam historiam in tres præcipuas partes diuidemus: primam vsque ad Christi comprehensionem: secundam vsque ad crucis gestationem: tertiam vsq; ad mortem. In hac tria disputatione, quæ primam partem continet, tria potissimum mysteria declaranda occurrunt, scilicet venditio Christi, Iudæque crimen, sudor sanguinis, quem orans in horto passus est, ac denique quomodo à Iudæis fuerit comprehensus. In quibus mysterijs exponendis non solum dicemus, quid Christus passus fuerit (quod videtur nostri instituti propriū) sed etiam, si oportuerit, vt res tota magis illustretur interdum declarabimus, quid Christus fecerit, loquutusve sit.

SECTIO I.

Quam ob causam, & quo pretio Iudas Christum vendiderit.

Primo supponendum est ex historia Evangelica, Iudam Christum vendidisse, vt constat ex verbis illis Matth. 26. *Tunc abiit vnus de duodecim, qui dicebatur Iudas Iscariotes, ad Principes Sacerdotum, & ait, Quid vultis mihi dare, & ego eum vobis tradam?* Ex quo loco coniectare possumus Iudam pepigisse cum Iudæis de Christo tradendo pridie ante noctem cœnæ. Vt enim ex eo loco constat, biduo ante Pascha Principes, & Pharisei concilium coegerunt, vt de Christo capiendo, & interficiendo deliberarent. Narrat autem statim Matth. Iudam, cū agre tulisset factum illud de muliere, quæ in Bethania effudit vnguentum super caput Iesu, abijisse ad Principes sacerdotum. Hinc ergo intelligi potest iuisse ad conciliū, in quo erant congregati, atque ita illo eodem die de tradendo Christo pepigisse.

Dices, Ergo die Martis vendidit illum, quia ille erat dies biduus ante Pascha, quod die Iouis ad vesperam incipiebat, non ergo factū est hoc pridie ante cœnam. Respondetur, si solum consideremus literā Evangelij, potuisse hoc modo exponi, tamē adiuncta Ecclesiastica consuetudo, & traditio declarat illud biduum dictum esse respectu diei festi, qui die Veneris celebrabatur, atq; adeo factum Iudæ contigisse die Mercurij, & in eodem fuisse coactum conciliū Iudæorum aduersus Iesum. Nam propter hanc causam dies Mercurij inter dies, qui spectant ad passionem Domini, numeratur: quia in eo cepit pati Christus, cum in eo venditus sit, & ideo etiam apud cōplices fuit antiqua consuetudo ieiunadi feria quarta in honore passionis Dñi, vt constat ex Aug. epi. 86.

Sed rursus dices, Matthæus narrat Iudam vendidisse Christum statim post cœnam factam in Bethania: constat autem ex Ioan. ca. 12. cœnam illam factā esse sexto ante pascha die, ergo venditio Iudæ ante cœnam facta est.

Non defuerunt qui dicerent, cœnam illam, & vntionem, de qua loquitur Ioannes, esse diuersam ab ea, de qua loquitur Matthæus; & ita posse diuerso tempore celebrari, alteram sexto die ante Pascha, altera m

Matth. 26.

Obiectio.

Responsio.

Quoniam
die Iudas
Christum
vendidit.

Aug. epi.
Obiectio.
Ioan. 12.